

Novi pogledi na kriminologijo, njeno vlogo in njena izhodišča

Boštjan Zupančič, dipl. pravnik asistent na katedri za kazensko pravo, pravna fakulteta Ljubljana

Pričujoči sestavek ni bil napisan z namenom postavljati dokončne trditve. Za dokazovanje nekaterih stališč bi bilo potrebno veliko bolj sistematično in obsežno delo, zato želim, samo v grobih obrisih nakazati nove smeri in iz njih izhajajoče spoznavne posledice. Spričo tega je priložena bibliografija morda najpomembnejši del sestavka in če bo bralec zaradi njega segel po Eriksonovih, Laingovih in Skinnerjevih delih, je s tem dosegel svoj namen. Večina splošnih trditev izhaja prav iz te literature, čeprav ne neposredno.

Sam se z večino stališč seveda strinjam, nisem pa imel namena dokazovati njihovo utemeljenost. Zato je celotno razpravo objektivno razumeti kot prikaz nove teorije, subjektivno pa kot stališča, ki so se porodila enemu izmed učencev tega nauka.

I.

Dobro in slabo sta pola človeškega etičnega vrednotenja. Med tema poloma je razvrščena dejanskost v vseh svojih pojavnih oblikah, vsaj tako smo navajeni misliti.

Toda človek je že nešteto krat spoznal, da je tako etično vrednotenje v spoznavnem pogledu prazno, in danes pogosto zatrujemo, da je neznanstveno. Etično vrednotenje namreč ne kaže na vsebino in bistvo pojavov, ampak jih dojema le vrednostno, t. j. pogosto čustveno in po merilih, ki z vlogo pojava v resničnosti nimajo prave zveze.

Kakor je kazensko pravo obremenjeno s takim pojmovanjem, še več, pravzaprav na njem sloni in iz njega izhaja, pa za kriminologijo velja, da si lahko privoščiti etično neprizadeto proučevanje nekaterih družbenih pojavov. To je morda temeljna odlika kriminologije: etično vrednotenje je ne ovira pri spoznavanju.

Paradoksalno pa je, da že sam pojem kriminologije izhaja iz omenjenega polarnega razločevanja med dobrim in slabim, z izrazitim prizadevanjem spraviti na skupni imenovalec vse, kar obstaja pod etično mejo morale dolžnosti, ter vse to obravnavati kot celoto. Gre za to, da je v sami kriminologiji navzoča motranja inkoherenca med nagnjenjem k vrednostno neprizadetu temu proučevanju in dejstvom, da je sam predmet proučevanja vrednostno, etično določen, uokvirjen.

Reči, da je kriminologija aplikativna veda, pomeni, da sama kriminologija ne rešuje temeljnih vprašanj in se ne loteva temeljnih raziskav, ampak da uporablja spoznanja drugih znanstvenih ved. To na eni strani kaže na akcijsko in manj

raziskovalno naravo kriminologije, na drugi strani pa, argumento a contrario, da kriminologija pravzaprav svojih vprašanj ne rešuje sama, ampak se po odgovore obrača na temeljne znanosti. Če ji te ne morejo dajati odgovorov, ostajajo vprašanja nerešena.

Tudi sam smisel obstoja kriminologije je v njeni akcijski zmogljivosti, kajti ontološko gledano je njeno tonišče tako heterogeno, da ga lahko definira samo po etičnem merilu, pa naj bo to še tako paradoksalno.

Iz tega bo izhajalo, da bo kriminologija predvsem ali sociologija, ali psihologija, ali pravo, ali psihiatrija — ne pa spoznavno samostojna veda. Največ, kar se da v tem okviru storiti, je da sintetiziramo nekatera spoznanja s teh različnih strani, saj življenje ni razdeljeno v sociološke, psihološke, pravne ali psihiatrične zadeve, v spoznanja, uporabna za reševanje teh vprašanj.

Tu zavestno puščamo ob strani dve vprašanji, najprej vprašanje temeljnosti in znanstvenosti disciplin, ki segajo na spoznavno tonišče družbenih odklonov, potem pa vprašanje, ali je koristno reševati nekatera vprašanja odklonov spričo možnosti, da obstoj teh problemov pospeši družbeni razvoj.

V kriminologijo npr. spadajo nekatera vprašanja spolne morale, ker jih zakon inkriminira in ker jih večina ima za odklonska.

V zadnjem času prihaja do pospešenega sproščanja nekaterih tovrstnih dejanj in zato tudi do pravne dezinkriminacije, saj postaja očitno, da za obsodbo teh dejanj ne govori čisto nič drugega kot inertna moralna norma, ki je že izgubila poteze družbene potrebnosti in koristnosti.

Kriminologija je naravnana na določene vrste človekovega vedenja. Ker pri tem mislimo predvsem na fenomenološki del kriminologije, lahko zatrdimo, da etiološka vprašanja ostajajo rešljiva le v okviru dveh panog, ki stojita zunaj definicije kriminologije, vsaj delno. Ti dve panogi sta sociologija in psihologija.

Sociologija in psihologija (ko govorimo o psihologiji, mislimo tudi na psihopatologijo) pa spet nista medsebojno neodvisni znanosti. Nasprotno! Vsak dan bolj očitno postaja, da je celo družba kot pojem sui generis podvržena psihološkim zakonitostim (socialna psihologija) ter da je posameznikovo vedenje posledica njegovega osebnostnega razvoja, ki teče v močni odvisnosti od družbenega okolja, v katerem posameznik biva. Družbeni pojavi so lahko pod neposrednim vplivom duševnih lastnosti posameznika, kar je E. H. Erik-

son lepo opisal v svojem delu »The Young Man Luther«.

Kadar se sociologija in psihologija ukvarjata s temeljnimi raziskavami na svojem področju, si lahko privoščita — prav kakor je to nekoč zaradi premajhne razvitosti veljalo za fiziko in kemijo — gibanje na razmeroma izoliranem tirišču.

Toda kadar gre za rešitev kakega aktualnega kriminološkega vprašanja, resničnost te delitve ne dopušča, ker le tu kratko in malo ni ne samo sociološka in ne samo psihološka. V tem primeru pride do zlitja spoznanj z obeh tirišč in (to je morda še pomembnejše) do združitve obeh načinov mišljenja.

Kriminologijo lahko glede tega primerjamo z medicino. Medicina kot znanost sploh nima ontološko homogenega tirišča. Njen *raison d'être* ni — kakor npr. pri kemiji — spoznano, pojmovno razmeroma dobro določeno območje. Obstoj medicine kot znanosti izhaja iz zelo jasne potrebe po določeni dejavnosti. Ta dejavnost potrebuje znanja iz zelo različnih strani in v ta namen spoznanj ne izbira po kakem drugem merilu kakor po merilu uporabnosti.

Kriminologija je nekakšna družbena medicina v tem smislu, da ne gleda, od kod prihajajo pojmi in teorije, temveč jo zanima samo uporabnost teh znanj.

Toda kakor so se medicini že začela postavljati vprašanja o nekdanji nesporni potrebi po pomoči, ker postaja očitno, da ima to lahko neugoden vpliv na genetsko kakovost človeštva, tako se kriminologiji že ob samem začetku njenega razvoja postavlja vprašanje upravičenosti njene akcije. Če namreč drži, da je tisto, kar je na prvi pogled slabo, tako samo po etičnih merilih, družbeno pa je morda celo koristno, potem si mora npr. propagator obravnavanja in podobnih resocializirajočih posegov postaviti vprašanja, na kater pogosto ne bo mogel odgovoriti, sploh pa se nanja ne da popolnoma odgovoriti.

Kako so npr. vprašanja gospodarskega kriminala različna od vprašanj psihologije uboja. Za zgled postavimo protimonopolne določbe, ki so podprte s sankcijo v kazenskem zakoniku. O tem, koliko je monopol, ali oligopol gospodarsko koristen ali škodljiv, lahko celo ekonomist sodi zelo približno in samo v konkretnih gospodarskih razmerah. Po kakšnih merilih naj se tu ravna kriminalna politika, če ne želi izhajati samo iz postavljenih določb kazenskega prava? Merilo deviance, ki postaja bolj in bolj priljubljeno me-

rilo za določanje kriminološkega tirišča, tu še celo ni uporaben.

»Dobro in slabo« tako postaja to vse manj uporabno merilo, nadomeščajo ga stvarna spoznanja na vseh področjih družbene in individualne problematike.

Postavljata se torej dve temeljni vprašanji:

1. Zakaj je tirišče kriminologije tako heterogeno;

2. kateri je vendarle tisti skupni spoznavni imenovalec, ki bi v kriminologiji imel enako vlogo, kakor npr. v medicini fiziologija, namreč vlogo spoznavnega ključa na razmeroma visoki ravni abstrakcije.

V odgovoru na prvo vprašanje je treba poudariti, da kriminologija po razmejevanju svojega tirišča vendarle izhaja iz kazenskega prava. V kazensko pravo pa so posamezna družbena vprašanja prodirala spet po merilu potrebe po kaznovalnem nadzorstvu, ne pa po homogenosti snovi, s katero se kazensko pravo ukvarja. Zanimivo je, da nikjer ne najdemo tako pisarnega razločka med kazenskimi pravom in drugimi pravnimi vedami.

Vzemimo npr. gospodarsko pravo. Snov, ki sestavlja vsebino te vede, je izbrana po tem merilu, ali zadeva vprašanja gospodarstva, če gre za trgovinsko pravo, ali gre za vprašanja menjave dobrin, ki so v pravnem prometu. Merilo za uvrščanje snovi v gospodarsko pravo je torej vsebinski in stvarni, ker izhaja iz dejavnosti, znane pod imenom gospodarjenje. Podobno velja za rodbinsko, delovno, finančno, upravno in dedno pravo. Določitev področja tu izhaja iz stvarnosti, izkazane v naravni zaokroženosti problematike teh področij.

Za kazensko pravo to ne velja. Merilo za uvrščanje v kazensko pravo je drugačno. Določeno družbeno vprašanje prodre v kazensko pravo takrat, ko se zakonodajalcu zdi, da to vprašanje kaže veliko potrebo po družbenem nadzorstvu. Najpomembnejša oblika družbenega nadzorstva pa je za zdaj kaznovanje. Kadar postane očitno, da je kako vedenje po katerem merilu tako, da ga je vsekakor treba preprečiti, bo to vedenje določeno v dispozicijah kazenskega zakonika, t. j. podvrženo bo kaznovalnemu nadzorstvu.

Po katerem merilu se določi nezaželenost vedenja, je spet od primera do primera različno. Pogosto merilo je moralno pojmovanje zakonodajalca, očitna družbena nevarnost ali očitna nevarnost za vladajoči razred. Vedenja večinoma vendarle lahko razdelimo na *mala in se ter mala*

prohibita, to je na vedenja, ki so »moralno zavržna« in družbi nevarna, vedenja, ki so samo moralno zavržna, in vedenja, ki so samo družbi nevarna (v »družbenosti« je impliciran tudi vladajoči razred). Jasno je, da so družbi nevarna dejanja, vsaj po ideologiji vladajočega nazreda, dosledno tudi moralno zavržna. Splošno pojmovanje o nemoralnosti *malorum prohibitorum* je seveda vloga družbene vraščenosti zadevne norme.

Splošno je torej mogoče trditi, da celotno kazensko pravo zaznamuje močna moralna nota. Kriminologija, ki je celo spoznavno vezana na opisano merilo prenikanja v kazensko pravo, je torej per definitionem fenomenološko heterogena. Prav zato lahko svoj obstoj spoznavno upraviči le kot večvalentna veda. In žal se ji ne godi prav nič bolje, če si za merilo izbere odklonskost. Celo to merilo ni absolutno: na kriminologijo tudi v tem primeru pade le tista odklonskost, ki ne dosega meje morale dolžnosti. Odklonskost navzgor, npr. nadpovprečna pridnost ali nadpovprečna nardarjenost, seveda ne spada v to. In na kakšen način bomo postavili mejo med pozitivno in negativno odklonskostjo? Tu smo spet prepuščeni moralni razsoji.

Bistvenega pomena je spoznati to dejstvo, preden začnemo razmišljati, kaj bi vendarle bilo spoznavno jedro kriminologiji, kaj bi ji vendarle bila tista najsplošnejša uporabna spoznavna metoda.

Morda edina skupna točka vseh pojavov, s katerimi se ukvarja posebni del kazenskega zakonika, je dejstvo, da gre vedno za iskanje nosilca osebne odgovornosti. To izhaja iz dejstva, da je kaznovati mogoče le posameznika. Kaznovanje je oblika preganjanja določenega vedenja, vede pa se lahko samo človek. Celo če gre npr. za kaznovanje pravne osebe, je kazen in ultima linea namenjena preusmeritvi posameznikovega vedenja in ne vpliva na abstraktno pravno osebo.

Lahko bi torej rekli, da je človekovo vedenje tisti genus proximum, ki preveva vse kazensko pravo in zato tudi kriminologijo. Iz tega bo logično sledilo, da bo najbolj splošna spoznavna metoda kriminologije tista metoda, ki se ukvarja s človekovim vedenjem.

Samo po sebi se torej vsiljuje spoznanje, da je psihologija tista veda, ki tvori jedro kriminologije. Toda to je samo polresnica. Psihologija namreč, kakor jo dojemamo v klasičnem pomenu besede, z asociacijo na Freuda, Junga, Adlerja

in morda še Pavlova, ni zadosten pogoj za uspešno spoznavanje v kriminologiji.

Hudodelništvo je družben pojav in ta »družbenost« se najprej nanaša na etiološka vprašanja, hočemo reči, da je hudodelništvo družbeno povzročeno, da so odklonski pojavi po svojem nastanku družbeni. Toda proučevanje kriminoloških vprašanj samo s sociološkega stališča tudi ni zadostno, ker imamo vendarle opraviti s posameznikom, ki je nekakšen pretvornik družbenih zakonitosti v posamezniško vedenje.

Družbeno naravnana psihologija kot veda, ki upošteva to dejstvo, je spoznavno jedro kriminologije. Ker je nemogoče ponuditi definicijo take vede, ne da bi ji z abstrahiranjem vzeli dobršno mero njene posebnosti, bomo dejali, da mislimo na imena tehle avtorjev: E. Fromm, R. D. Laing, E. H. Eriksoon, T. S. Szasz in B. F. Skinner. Teoretikov podobne usmeritve je še več, toda tu gre le za to, da prikažemo tiste, ki so iz kriminološkega in posredno kazenskopravnega zornega kota najzanimivejši.

II.

McClellan¹ je napisal knjigo o tem, kako je v družbeni bitji družbe zapisano, koliko prihodnosti ima kaka kultura. In resnično, če se danes zazremo čez Florence, se lahko čisto upravičeno vprašamo, zakaj je prav ta kultura storila prvi odločnejši korak k človekovi individualizaciji. Manj romantično, a zato nič manj znanstveno pa je vprašanje, ki si ga postavimo z vrha Empire State Building.

Vsaka stopnja človeškega razvoja prinaša posebne razmere, v katerih so potrebne posebne lastnosti. Tisti, ki imajo več takih lastnosti, bodo bolj uspešni in bodo stopili v sprednje vrste družbenega reda. Drugi, ki takih lastnosti nimajo, bodo bolj ali manj zaostali.²

Ta mehanizem lahko imenujemo naravna selekcija, ker je podoben zakonu, ki ga je opisal Darwin, lahko pa ga imenujemo vzvratni sklop (feed back), kajti prek njega dejanskost samodejno, z »notranjo pametjo« dosega, da zgodovina ostaja maksimum možnosti.

¹ McClellan, David, *Achieving Society*, Harvard Press, 1962.

² V Frommovi teoriji se ta misel ponavlja kot ideja o produkciji t.im. družbenega značaja (»social character«) kot prototipa osebnosti, potrjenega s pojavom »consensual validation«, kar v bistvu pomeni pozitivno ocenitev, večinoma po večinskem merilu.

Obravnavati odklonskost pomeni najprej določiti merila normalnosti. In ker merila normalnosti nikakor ne morejo biti samo statistična, t. j. taka, ki izhajajo iz danega dejanskega stanja, se takoj postavi vprašanje projekcije prihodnosti in želja v zvezi z njo. To pa je že vrednotenje. Za merilo normalnosti sprejeti sedanjost bi pomenilo biti z njo zadovoljen in jo jemati kot zadostno. Postavljati deontološka merila normalnosti je lahko nevarno. In vendar — treba je tvegati.

Vse, kar je v družbeno naravnani psihologiji najnovejšega, se izreka za zanikanje merila normalnosti, kakor ga vsiljuje sedanjost. Teoretiki kakor Laing, Erikson, Szasz in Skinner nadaljujejo Frommovo linijo marksistične kritike sedanjosti. Iz tega sledi relativnost meril, s katerimi merimo odklonskost. Tisto, kar je odklon po splošni presoji, je lahko napredno ali normalno po merilih, kakršna narekuje projekcija v prihodnosti.

Fenomenologija odklonskosti je morda posebno področje kriminologije. Etiologija pa vedno izhaja iz temeljnih znanosti, največ iz psihologije in sociologije.

Etiologija odklonskosti, ki se v zahodnem svetu manifestira že tako množično, da je pravzaprav že težko vedeti, ali je kaj takega zares še odklon, se nekako skrči na en sam večvalenten pojav, ki ga kot rdečo nit nahajamo skozi vse moderne teorije, od behaviorističnih do psihoanalističnih (t. j. odtujevanja).

Raven abstrakcije je pri teh vprašanjih tako visoka, da je pogosto težko najti neposredno zvezo med praktičnimi vprašanji in splošnimi zakoni, ki so iz njih izšli. Erik H. Erikson je npr. psihoanalitik, toda njegova *teorija o krizi identitete* je tako celostno družbena, da skoraj težko razumemo, kako jo je mogel izpeljati iz vprašanj, s katerimi se je srečeval v svoji ordinaciji.

Prav v omenjeni Eriksonovi teoriji o krizi identitete se kaže vprašanje, ki združuje politična, družbena, psihološka, etična in eksistencialna znamenja. In danes npr. velja, da niti vprašanja shizofrenije ni več mogoče ločevati od družbenih,³ da pravice do primerne kazenske odgovornosti ne gre zanikati niti tistim, ki smo jih doslej raz-

glašali za neprištevne⁴ in da kaznovanje kot metoda družbenega nadzorstva ne more biti učinkovito, ker obstaja potreba po samodejni vrlini in ne po zatiranju motivacij.⁵

Fromm je razvil teorijo osebnostnega prototipa (*»Social character«*); po njej velja, da se v vsaki družbi na vsaki razvojni stopnji izoblikuje idealna skupina osebnostnih lastnosti, ki so družbeno najbolj potrebne. Nosilci teh osebnostnih lastnosti zato postanejo uspešni in se dobro prilagajajo. Ta osebnostni prototip je okrepljen z moralnimi normami, ki podpirajo določene načine vedenja in tudi z religijo, ki kaže na zaželene vrednote določene družbe in prek vzgoje vpliva ravno na izoblikovanje primernega osebnostnega prototipa (v bolj ali manj popolni obliki) po celotni družbi.

Ko je ta idealni tip v določeni družbi zasidran, potem ga spremenjene družbene potrebe ne spreminene tako zlahka, saj je zasidran v politični, verski in moralni ureditvi družbe, skratka, je sestavni del, če že ne temelj družbene biti.⁶ Spričo tega zlahka pride do neujemanja med resničnimi družbenimi potrebami in osebnostnim prototipom, ki ga družba producira. Posledica se kaže v trpljenju osebnostno neprilagojenih in pa tistih, ki so sicer prilagojeni dejanskim družbenim potrebam, nasprotujejo pa njenim vrednotam in soljudem.

Ideja odtujitve nam kot odtujenega določa tistega človeka, pri katerem postane njegovo lastno dejanje njemu samemu tuja sila, segajoča preko njega in proti njemu, namesto da bi ji bil gospodar. Zasnova je, kakor je znano, Marksova, natančneje Fromm pa jo je osvetlil s psihološkega stališča (v petem poglavju svojega znanega dela *»Zdrava družba«*). Ta koncept je določen pre-splošno in sama Marksova definicija nima velike razlagalne moči.

⁴ T. S. Szasz je razvil doktrino o politično uporabni vlogi psihiatrije; kaže se prek instituta neprištevnosti. Glej v tem smislu tudi Bukovski Vladimir, *Unoe nouvelle maladie mentale en URSS: L'opposition*, Editions du Seuil, Paris 1971.

⁵ *»Automatical goodness«* je tipičen idejni produkt behavioristične teorije, ki pa se zelo lepo ujema z idejo o spopadnih med interesi: v saturaciji, t. j. ob nenavzočnosti frustracije, je človek avtomatično dober, s čimer normativnost izgubi smisel, ker je dosežena. Glej Skinner, B. F., *Beyond Freedom and Dignity*, New York, 1970.

⁶ David McClellan, op. cit. Celotno delo je posvečeno fenomenologiji mehanizmov, ki inducirajo moralno sestavo t. j. ideologijo. To delo je morda ena najboljših študij, ki (če-jo razumemo s stališča zgodovinskega materializma) dokazuje odvisnost družbene zavesti od družbene infrastrukture.

³ R. D. Laing, (*The Politics of Experience*) je glavni zastopnik nove psihiatrične smeri, ki se imenuje antipsihiatrična, ker zavrača klasični koncept individualističnega razumevanja duševne bolezni.

Toda takoj kot vzamemo v roke sodobno psihološko književnost, opazimo, da pisci dajejo temu pojavu sicer različna imena in različne razlage, da pa vsi govore o isti zadevi. To lahko predvsem trdimo za razgibano, psihoanalitično usmerjene pisce, medtem ko je behaviorističen pristop, dedič idejne zapuščine Pavlova, na izvirnejših stališčih.

Frommov opis odtujitve je znan. Poudarja odtujenost stvarim, odtujenost delu, predvsem pa odtujenost sočloveku. Fromm vidi rešitev v biblijski definiciji ljubezni do vseh in vsakogar, ljubezni, ki ima za pogoj rešitev od sil, ki nas odtujejo. Frommova splošna posebnost je, da je odličen v družbeslovni razčlembi, tako po fenomenološki kakor po etiološki plati, kadar pa si postavi vprašanje terapije oziroma družbenih ukrepov, ki naj bi popravili tisto, kar v družbi očitno ne deluje, zavije v idealizem. Čeprav priznava *socialno* etiologijo odtujenosti in vseh s to zadevo povezanih vprašanj, predlaga *individualno* ljubezen, da bi to popravili. Prav zanimivo je, da so mu ta idealizem očitali prav behavioristi, ki ga sicer v družboslovni razčlembi sicer še zdaleč ne dosegajo, so pa zato v celotnem sprejemanju vprašanja dosti bolj materialistično naravnani.

Skinner, danes eden vodilnih ameriških behavioristov, stoji na stališču, da je doktrina, kakor je Frommova, silno nevarna, ker pomeni idealizem, ki se naslanja na človekovo »svobodo« in »čast«, zatiska je oči pred dejanskostjo, in je zato nestvarna, čeprav bi kot ideja imela prav plemenite namene. Posebnost je, da je tudi Skinner eno svojih knjig naslovil »*Beyond Freedom and Dignity*«.

Fromm trdno zastopa trditev, da je odtujenost nasledek družbenih potreb kapitalistične dobe. Družbeno škodljiva postane šele v trenutku, ko ne ustreza več družbenim potrebam. Takrat bo pokazala tudi psihološke škodljive posledice. To idejo je kasneje prevzel R. D. Laing (govori o družbenih vzrokih za duševne bolezni, zlasti shizofrenije na podoben način pa se družbene problematike loteva tudi Erikson).

Frommova struktura sama po sebi sicer ni več tako zanimiva, saj sodi že v klasiko take teorije. Dosti bolj od njegovih so danes v središču pozornosti ideje drugih, ki pa so vendarle startali s Frommom in se pri njem navzeli ideje, da je treba osebne psihološke pojave opazovati skozi družbeno prizmo in vice versa.

Za R. D. Lainga je mogoče reči, da je usmerjen neomarksistično. Za takega se nam razglašala in glede na to, da v marsičem sledi Frommu, tak tudi dejansko je. Njegovo tonišče je, če bi se ravnali po klasični psihiatrični terminologiji in pojmovanju (iz katerega pa Laing sam popolnoma izstopa), shizofrenija. Laing pa še ne dojema kot novo duševno lastnost (stanje?), ampak vse pojave, ki jih spremlja oddaljitve od dejanskosti, razlaga kot obrambne mehanizme, s katerimi skuša posameznikova duševnost preseči okoliščine naravne odtujenosti, v kateri se je razvila.

Kar zadeva odtujenost — prav ta je jedro Laingove doktrine — je mogoče reči, da jo dojema pesimistično. V svojem prvem delu, po katerem je pravzaprav zaslovel, »*The Divided Self*« (Razklani Jaz), je še izrazito eksistencialistično usmerjen. To se kaže tudi v filozofskem naslanjanju na Sartra, kar je kasneje, zlasti v delu »*Self and Others*« (Jaz in drugi), presegel. Temeljna trditev Laingove doktrine je, da smo ljudje drug drugemu usodno odtujeni spričo neprenosljivosti osebnih doživetij. Nobeden izmed medijev, ki so nam na voljo (Laing obravnava zlasti jezik), ne more resnično prenesti bistva osebnega doživetja. Ljudje zato ostajamo drug od drugega neskončno oddaljeni ter tuja doživetja dojemamo popačeno. Vsako komuniciranje je obsojeno na nesporazum, iz katerega izhaja človekova eksistencialna osamljenost. Kadar je breme te temeljne osamljenosti in zlasti posledic, ki iz nje izvirajo, prevelika, lahko pride do kakovostne spremembe v dojemanju sveta, to pa se na zunaj kaže kot duševna bolezen. Klasična psihiatrija, ki to stanje dojema grobo in tehnično, je tudi sama izid prav tega usodnega nesporazuma.

Laingov nauk pri vsem tem ne zametuje družbene povzročnosti te osamljenosti, vendar se zdi, da je pričujoči pesimizem vendarle izraz posamezniškega doživetja. Bogastvo te teorije pa nikakor ni v etioloških razlagah, temveč v prodorni fenomenologiji aberantnega duševnega stanja. Kolikor to vendarle pomeni razlaganje vzrokov, Laing navadno ne sega prek medosebnostnega okvira. Skupaj z A. Estersonom je napisal delo »*Sanity, Madness and the Family*« (Duševno zdravje, norost in družina), v njem izhaja prav iz tega medosebnostnega okvira.

Najdragocenejše v Laingovi teoriji je torej *specificiranje odtujenosti v medosebnostnem okviru*; sicer načelno postavlja širšo družbeno

vzročnost, saj govori o miselnosti kapitalističnega družbenega reda in pomabniške družbe, vendar se teh vprišanj ne loteva. Zdi se, da je glede tega pod Frommovim vplivom.

Laing obsoja povračilnost sodobne družbene monarke, celo ljubezen obsoja kot posebno vrsto nasilja in je prepričan, da niti hudega niti zdravila zanj ne gre iskati v posamezniku, temveč, kolikor je to sploh mogoče, v njegovem najožjem okolju. Če že pride do psihotičnega izpada, potem je zanj edino primerno zdravilo pomoč tistih, ki so že prešli podobno kot »obnorelosti«, ki torej razumejo vso dramatičnost in silovitost tistega, kar npr. jemalci LSD imenujejo »trip« (izlet, pohod) in kar Laing v »*The Politics of Experience*« (Taktika doživetja) natanko opisuje. Pri tem se od tistega, ki to doživlja, ne omejuje, ampak se z njim poisti in si tako omogoči kar najbolj osebni vpogled v samo doživetje (»experience«). Fenomenologija odtujenosti, kakršno nam ponuja Laing, je izredno dragocena za razumevanje družbenih patoloških pojavov. Droge in njihovo zasidranost v srednjem razredu današnje ameriške družbe je mogoče razumeti samo skozi prizmo odtujenosti. Inhibicije, ki so posebnost odtujene osebnosti — odlično jih je opisal Stefan Zweig v noveli »Fantastična noč« — se odmaknejo že z jemanjem marihuane, medtem ko se LSD tako ali tako imenuje »conscious expanding drug« (droga, ki razširja zavest).

V tej zvezi je treba omeniti, da obstajata pravzaprav še dve obliki »droge«. Razmah novih verskih ločin, ki se bolj ali manj posredno naslanjajo na zen in budizem, kaže na čustveno praznino, ki jo že Fromm omenja npr. kot vzrok za razcvet fašistične ideologije. Take ločine pomenijo po eni strani oblikovanje subkulture, ki ne izhaja iz vrednostne sestave družbe, v kateri nastane, na drugi strani pa prav spričo velike notranje kohezivnosti, lastne subkulturi, pomeni močno orodje za dosego raztujitve. Vzrok in namen teh gibanj je popolnoma enak vzroku in namenu pri jemanju drog: vzrok je v odtujenosti, namen je doseči odpravo te odtujenosti.

Tako imenovano življenje v komunah (»community living«), ki se je prav tako razmahnilo po Severni Ameriki, kaže v bistvu čisto enake poteze: določeno število mladih se odloči za kolektivno zapustitev družbe (»drop-out«), po lastnih potrebah oblikujejo skupnost, v kateri se nagibajo k čim večjemu zблиževanju. Pravila takega skupinskega življenja so od skupine do skupine drugačna, skoraj vedno pa najdemo tako ali dru-

gačno nagnjenje k bolj poduhovljenemu življenju in spoznavanju samega sebe ter nenavzočnosti glavnih odtujitvenih dejavnikov, praviloma nenavzočnost zasebne lastnine. Dejstvo, da ima tako življenje veliko preprečevalno vlogo, vsaj kar zadeva droge, je potrjeno s tem, da veliko izmed teh komun, npr. v Kanadi, že financirajo iz državnih sredstev.

Zveza med Laingovim naukom in opisanimi pojavi je v tem, da se z drogo, religijo in skupinskim življenjem odpravljajo prav tisti dejavniki, ki po Laingovem mnenju botrujejo psihotični obliki odtujenosti.

Povsem postranskega pomena je, da Lainga štejejo v tako imenovano antipsihiatrično gibanje. Laing, kot rečemo, zanika klasično psihiatrično pojmovanje in nomenklaturo, tudi ostro nasprotuje vsem terapevtskim posegom v osebnostno integriteto.

Laingovo mnenje zdržiže T. S. Szasz, profesor psihiatrije na newyorški univerzi v Syracuse; zaslovel je s svojim delom »*The Myth of Mental Illness*« (mit o duševni bolezni). Izhaja iz domeneve, da duševna bolezen sploh ne obstaja, in trdi, da je sodobna psihiatrija prav tako zloraba medicine, kakor je bila inkvizicija zloraba krščanstva (»*The Manufacture of Madness*«). V vrsti svojih knjig zagotavlja trditve, da je institucija neprištevnosti skrito orodje zlorabe krščenja človečanskih pravic (»*The Psychiatric Justice*«, »*Law, Liberty and Psychiatry*«, kot najpomembnejši). Szasz loči med institucionalno ter kontraktualno psihiatrijo; institucionalna posega v človekove pravice z neprostovoljnimi »zdravljenjem«, kontraktualna pa ne.

Szasz ni ostal samo pri obravnavanju svoje teorije, ampak je nedavno ustanovil tudi gibanje za odpravo neprostovoljnega zdravljenja duševno prizadetih. Če je torej Laingova doktrina pasivno antipsihiatrična, za Szaszovo velja, da je dejavna pri uresničevanju spoznanj, iz katerih izhaja.

Prav gotovo je zanimivo, da se celo dejavni »revolucionarji« v Združenih državah posredno naslanjajo na spoznanja o odtujevanju. Saul Alinsky (znan kot pisec »*Reveille for Radicals*«; je sociolog, ki je na čikaški univerzi doktoriral iz dokaj menavadne kriminološke teme: kot udeleženi opazovalec je prodrl v Al Caponejevo družino in svoja opazovanja opisal v doktorski disertaciji; vse življenje se je ukvarjal z osveščanjem ljudi, živečih v slumih, in si je kot tak pridobil sloves vodilnega »radikala« v Združenih državah) se je postavil na stališče, da je mogoče

revolucijo v Ameriki izpeljati samo iz številčno močnega srednjega razreda. Opreti se hoče na občutek odtujenosti in nemočnosti, ki po njegovem mnenju v tem razredu prevladuje. Alinsky meni, da se ta razred ne zaveda svoje nemoči in vrednostne praznote, da išče pomoči pri psihiatrih, da pa bi osveščanje tega razreda Ameriki lahko prineslo pravo revolucijo.

Morda najpomembnejši pa je po svojih stališčih Erik H. Erikson. Erikson izhaja iz koncepta krize identitete (*»Identity crisis«*). Razvoj človeške osebnosti je tesno povezan z družbenim okoljem, v katerem poteka. Ta povezanost se pri otroku večinoma omejuje na družino, v kateri mora preseči izbiro temeljnega zaupanja oziroma nezaupanja vase, v okolje in v prihodnost. Po vrsti razvojnih sekvenc, ki se vse kažejo v rešitvi podobnih dilem, pride v adolescenci do krize istosti; osebnost se mora dojeti v celotnem družbenem kontekstu. Če torej osebnost to notranje nasprotje reši in pride do pozitivnega poistenja z večino družbenih ustanov, t.j. z družbenim redom, kakor ga ta osebnost dojema, tedaj ji bo mogoče izoblikovati to, kar bi imenovali svetovni nazor.

Erikson nazorno opisuje ta primer na osebnosti G. B. Shawa. Shaw je nekje zapisal, da mu je uspelo sprostiti lastno ustvarjalno energijo šele v trenutku, ko je našel nazor (*»intelligible theory«*), po katerem je svoje talente lahko naravnal v uspešno dejavnost. Šele takrat, ko je osebnost našla v družbeni biti svojo *»niche«*, se pravi, da se je dejavno vklopila v družbeno okolje, je lahko ustvarjalno sodelovala v družbenem življenju. Osebnost lahko šele po presegu tega omarovanja med odkrivanjem lastne istosti in zmedenostjo glede nje napreduje do naslednje stopnje, to je do reševanja dileme: zmožnost za intimnost versus izoliranost.

Bistvo Eriksonove teorije je torej, da mora vsakdo najti svoj svetovni nazor, in sicer tak, da ga dejavno postavlja v družbeno okolje, ker mu omogoča ustvariti si svet vrednot, ki je združljiv s prevaletnim, omogoča pa tolikšno poistenje s tem vrednostnim jedrom, da se človeku zdi vredno zanj živeti, pa tudi umreti. Če torej družbena ureditev takega poistenja ne omogoča, ker družbene ustanove ne ustrezajo potrebam (tu se zlahka spomnimo na marksistično teorijo o zaostajanju supra — strukture za infrastrukturo, zlasti za razvojem proizvodnih sredstev, t. j. tehnologije), nastopita najmanj dve najbolj bistveni posledici. Prvič — družbena uredi-

tev prične stagnirati, ker ustvarjalne umske zmožnosti posameznikov niti družbe kot celote niso in ne morejo biti iznabljene, saj se sploh ne morejo uveljaviti. Druga posledica je v tem, da pride do množičnega blokiranja osebnostnega razvoja na stopnji reševanja krize istosti, ali z drugimi besedami, do posplošenja določene osebnostne patologije, ki se kaže v pojavih družbene patologije in vice versa.

Tako pojmovanje — tu smo ga predstavili v modificirani obliki, saj smo poskusili združiti marksistično pojmovanje in Eriksonovo teorijo — je nujno napeljalo na proučevanje globalnih družbenih sprememb. Po svoje je logično, da je Erikson do tega prišel po poti proučevanja psihologije voditeljstva (*»leadership«*). V delu *»Young Man Luther«* proučuje tisti sklop okoliščin, ki v posamezniku odsevajo splošno družbeno krizo, tako da sam zastane na stopnji reševanja krize istosti, torej ostane po svoji psihologiji adolescent, a spričo svoje umske zmožnosti reši svojo notranjo krizo tako, da družbi ponudi drugačno vrednostno sestavo. Če je v tem uspešen, lahko kot voditelj vpliva na kakovostno spremembo vrednostne sestave celotne družbe, kar pa je v bistvu že revolucija.

Eriksonova doktrina izhaja iz osebnostne patologije, vendar prek nje hitro preide na višjo raven abstrakcije in tako po svoje modificira stališča marksistične teorije. Le-tej daje osebnostno in družbeno psihološko vsebino.

III.

Razvoj te družbeno naravnane psihologije lahko tako shematiziramo z začetkom pri Frommu (ta polaga temelje spoznavanja družbenih vprašanj v povezanosti s psihologijo) po marksistično. V razvijanju fenomenologije ga nadaljuje R. D. Laing, temu pa na liniji antipsihiatrije sledi T. S. Szasz. Razmeroma abstraktnemu Frommovemu opisu družbene problematike, t.j. odtujenosti, daje Erikson novo vsebino, ki že v zelo jasnih obrisih kaže na dejanskost moderne ameriške revolucije.

Čeprav si omenjeni teoretiki v manj pomembnih nadrobnostih pogosto nasprotujejo, je vendarle res, da je njihove teorije mogoče skozi marksistično prizmo združiti v enotno spoznanje, v nazor, ki nimata le trdnega ogrodja, ampak je vsebinsko določen. Zdi se, da bi tak nazor lahko

pomenil jedro vrednostne revolucije, ki bi peljala iz porabniške družbe.

V kriminologiji, kjer nam marksizem sicer daje temeljno naravnost, je mogoče s tem ključem odpreti vrata dosti spoznanj. Pri tem pa se vsiljuje misel, da hudodelništva ne gre dojemati kot samostojen pojav, še bolj pa, da sprememb, za katere si prizadeva akcija, ki jo kriminologija po svoji definiciji implicira, ne prinaša ne kazensko pravo, ne obravnavanje, temveč nastajajo kot »stranski izid celotnih družbenih sprememb. Morda se tako uresničujejo Leninove napovedi o družbi, v kateri bo hudodelstvo le pojav izjemne duševne motenosti, ki je ni mogoče pripisovati družbenim razmeram, v katerih je nastala.

Trditev, da je hudodelništvo po svojem obstoju vezano na družbene razmere, v katerih nastaja, lahko sama po sebi pomeni, da je kriminologija odveč. Lahko pomeni še veliko več, namreč da je kriminologija škodljiva, ker zastira tista znamenja družbenega razkroja, ki zastrujejo družbena nasprotja, saj je podaljšana roka prizadevanja zadržati preživeli družbeni red. To pojasnjuje, zakaj večina zahodnih marksistično usmerjenih (zlasti mlajših) teoretikov kriminologijo zavrača kar a priori.

Toda kriminologija kot znanost lahko po svoji vlogi pomeni toliko različnih reči, da si kratko in malo ne moremo privoščiti enotnega pogleda na njeno vlogo. Nesporno je res, da zahodna kriminologija prevzema kazenskemu pravu vzporedno vlogo: če je kazenskopravna kaznovalna praksa sredstvo družbenega nadzorstva, potem je akcijska vloga kriminologije usmerjena nekaznovalno. Kaznovanje kot metoda je oblika supresije določenega vedenja, ne da bi pri tem suprimiralo tudi za vedenjem ležeče nagibe. Je torej površinskega učinka in negativne narave.

Kriminologija je zmožna vsrkati metode, ki segajo veliko globlje v človekovo duševnost, ki jih dosti lažje imenujemo manipulacija, ki v bistvu spreminjajo človekovo vrednotenje in temelj njegove nazorske naravnosti. Čeprav je treba priznati, da podobne tehnike »resocializacije« še zdaleč niso dogname, pa obstaja trajna bojazen, da bodo mekega dne dovolj napredovale. Prek te bojazni sega vizija o popolni indoktrinaciji človeka, prek te bojazni sega današnja srdita kritika modernega behaviorizma (zlasti B. F. Skinnerja), ki odkrito nakazuje možnost kondicioniranja celotnih družb, ali kakor pravi sam Skinner, vpliva na razvoj kulture. Če si torej predstavljamo možnost, da bi kriminologija

postala orodje režima v opisanem smislu, tedaj je gotovo ne bomo zagovarjali. Ker objektivno gledano obstaja velika nevarnost, da se bo kaj takega res dogajalo, je treba z razumevanjem gledati na načelno odklanjanje kriminologije.

Po drugi strani je treba reči, da je vloga kriminologije lahko diametralno nasprotna. To usmeritev dames pogosto imenujemo »kritična kriminologija«. V tem bi šlo za tisto njeno dejavnost, ki bi ugotavljala dejanske vzroke družbene patologije, kazala na njihovo simptomatičnost v celotnem družbenem smislu in kritizirala družbeni red ter ga tako silila k popuščanju. In kar je morda najpomembnejše — njena spoznanja naj bi ne bila podlaga za bolj učinkovito obrambo obstoječega družbenega reda, ampak predvsem sredstvo za osveščanje brezpravnih družbenih plasti, hkrati pa človekoljubna akcija za »lajšanje gorja«.

Enotna sodba o tem, za katero usmeritev so dane večje objektivne možnosti, ni mogoča. Od stopnje svobode v določeni družbi je odvisno, kolikšna bo strpnost politične oblasti do take vloge kriminologije. Jasno je, da bo ta vloga v kolikšni meri marginalnih stanjih brezobzirno zatrta.

Na samem spoznavnem tonišču so take nevarnosti precej manjše. Če si kriminologija prizadeva, odkriti resnico odklonosti in če je ta resnica vsaj delno objektivni odsev dejanskosti, potem je njena vloga že nesporno napredna. Dejanskost ni nič takega, kar bi se ravnalo po željah in interesih političnih oblasti, in spoznavanje te dejanskosti že samo po sebi vsebuje tudi napredno naravnost kriminologije. Po našem mnenju to velja za vsako znanost, za družboslovne pa še posebej.

Na zadevo lahko gledamo z druge strani in se vprašamo, ali je objektivno smotno odpovedati se spoznanjem kriminologije, če se lahko zgodi, da bodo ta spoznanja rabila naprednim družbenim silam. Skonaj samo po sebi se zdi umevno, da bodo morda kratkoročni učinki v prid ne-naprednim, dolgoročni učinki pa v prid naprednim družbenim silam.

Idealistično bi bilo na sploh in za družboslovno znanost posebej verjeti, da je neodvisna. Tu seveda ne mislimo samo na objektivno in neposredno odvisnost, ki sledi iz državnega financiranja; veliko bolj pomembni so mehanizmi za novačenje v te znanstvene panoge. Če znanstveniki prihajajo večinoma iz plasti razumništva oziroma srednjega

družbenega razreda, potem je treba računati najmanj z neposrednimi interesi teh družbenih plasti in določenostjo, ki izhajajo iz njihovega družbenega izvira.

Ker je razumništvo vsaj na Zahodu po svojih interesih pogosto na strani statusa quo, ker je razumnik po svoje kapitalist-monopolist v malem, se ne gre slepiti z revolucionarno močjo teh znanstvenikov, še manj pa kriminologov, ki so s svojimi vsakdanjimi interesi vezani na obstoj in delovanje ustanov, v katerih delujejo.

Šele v stanju gospodarske krize, v kateri bi tudi te plasti več ne imele kaj izgubiti, ali v stanju skrajne odtujenosti, ki je danes že močno opazna med razumniki na Zahodu, je mogoče resnično revolucionarna dejavnost tega družbenega razreda, ki je sicer kot interesna skupina določen celo v svojem mišljenju.

Toda celo kljub temu je mogoče, da bo kriminologija kot spoznavna veda tudi v prihodnosti opravila tako koristno vlogo, da je ne gre zametovat. Na to kaže že sam obstoj kriminologije, saj nakakor ni samo naključen izraz interesov enega ali drugega družbenega razreda.

Ameriška kriminologija je izrazito empirična, kar v splošnem velja ne le za vso ameriško sociologijo, ampak za anglosaški način mišljenja sploh. Russell je v svoji »*History of Western Philosophy*« postavil trditve, da je angleški način mišljenja analitičen, medtem ko je »kontinentalni« sintetičen. Ta trditve implicira tudi nasprotovanje induktivnega načina mišljenja deduktivnemu in po drugi strani nasprotovanje mišljenja na nižji mišljenju na višji ravni abstrakcije.

Omenjeni empirizem in pozitivizem navadno utemeljujejo s trditvijo, da je le empirična raziskava lahko znanstvena, ker se izogne spekulaciji.

S temi trditvami se ne moremo strinjati. Vsaka znanstvena domneva izhajajo iz nekakega »vnaprejšnjega meglenega videnja resnice«, le-to pa empirična raziskava lahko potrdi ali zavrne. Empirija je torej lahko le preverjanje hipoteze. Ne verjamemo, da bi sama empirija lahko imela vlogo »*hypothesis generating process*«, čeprav se v zahodnem svetu pogosto tako dojema. Vsako znanstveno smovanje izhajajo iz kakega temeljnega nazora, iz temeljne miselne sheme, ki omogoča načelno klasifikacijo pojavov že brez poprejšnjih empiričnih raziskav. Pozitivistično lotevanje je drugotnega pomena, in kakor pravita Pinto in Gravitza, nobena še tako popolna raziskovalna

metodologija ne more nadomestiti ideje. Ideja pa nastane deduktivno, iz že znanega, najraje iz tistega, kar je po mnenju nosilca ideje že nesporno.

Nazorska naravnost, ki preveva določeno družbeno bit, prav zato pomeni že tudi temeljno naravnost vseh hipotez, to je idej, ki se znanstvenikom v tej družbeni biti porajajo. Od tod znana trditve o določenosti zahodne sociologije: vse ideje in zato vsa empirija izhajajo iz tega nazora in se nagibajo k njegovi potrditvi.

Ameriška kriminologija je očitno že trdno zasidrana v usmeritvi, ki je lastna zahodni sociologiji. Fromm je glede tega izjemen. Iz njegove doktrine izhajajo novi pisci, katerih nauke smo prikazali. Ti pisci imajo že nov, precej marksističen temeljni nazor in morda je tu razlog, da njihove teorije obetajo večjo spoznavno moč kakor klasična kriminologija.

Dejstvo, da se povečini ne štejejo med kriminologe, nas ne sme motiti. Njihove teorije so v kriminologiji skoraj neposredno uporabne. Empirija, ki bo prej ali pozneje začela promicati iz teh temeljnih hipotez, bo ubrala drugačno smer in morda se bo sčasoma izkazalo, da je stara kriminološka teorija zašla na slepi tir, čeprav je velik del njenih ugotovitev mogoče dobro uporabiti v novem nazornem sobesedilu.

Eriksonov nauk ima npr. že danes velik vpliv. Veliko psihiatrov in socialnih delavcev se začnejo zavedati vzrokov za njegovo praktično uporabnost. Nekateri izmed vodilnih socialnih delavcev, v Kanadi, npr. Peter Stein, so že začeli odklanjati svojo rekondiliatorično vlogo posredovalca med zastarelim vrednostnim sistemom kapitalistične družbe in posameznikom, ki prav neujemanje med dejanskostjo ter to vrednostno sestavo potiska v družbeno patologijo: v hudo delništvo, droge, brezdelništvo itd. Pričenjajo se zavedati, da ni »bojan« posameznik, ampak da z družbo nekaj ni prav. Življenje v komunah, ki so vrednostno popolnoma izstopile iz celotne družbe, je danes zaznamovano kot »drop-out«, čedalje očitneje pa postaja, da množičnost tega gibanja kaže na globoko notranjo inkoherentnost celotne družbe. Družbeno patologijo začenjajo dojemati ne kot odklon, temveč kot znamenje za odklonskost celotne družbe. Od tod pa do spoznanja, da družbi niso potrebni predvsem kriminologi, temveč revolucionarji, je le še korak.

Droge imajo pri tem tudi koristno vlogo. Njihov trajni učinek dezinfekcije mladino rešuje temeljne določenosti, izhajajoče iz politične in-

doktrinacije in ideologije kapitalizma. To pa je pogoj za sprejemljivost za nova spoznanja. Pogosto je slišati mnjenja mladih, da se odpovedujejo drogam, ker te zmanjšujejo njihovo revolucionarno moč. Tisti trenutek, ko bodo nove ideje lahko angažirale ameriško mladino, bodo same prevzele vlogo drog v tem smislu, da bodo zapolnile čustveno praznino, ki danes obstaja spričo odtujenosti.

Klic po kritično nastrojeni kriminologiji je vse bolj pogost in je morda prva stopnja v tem razvoju. Mladi študentje kriminologije pričenjajo zavrnati svojo vlogo izobraženega policajca, to je bolj učinkovitega varuha družbenega reda, ki si pomaga s psihološkim nasiljem, da bi zatrl znamenja, ki kažejo na pomanjkljivosti družbene ureditve. Čeprav npr. ne verjamemo, da bo prav kriminološki poklic lahko postal nosilec podobnih idej, je pa skoraj gotovo, da bodo kriminologi z drugimi družboslovnimi poklici v tem procesu pomemben dejavnik.

Iz vsega tega je torej deloma že skislila nova vloga kriminologije. Kriminologija, ki nima več vloge krpanja in prikrivanja znamenj razpada stare družbe, ampak posega v revolucionaren proces spreminjanja celotne družbe. Glede tega se gotovo ne bo ravnala po usmeritvi klasične ameriške kriminologije, ampak po novi doktrini, ki je v temelju marksistična, čeprav tega imena nikoli ne uporablja.

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA

1. Cleckley, H. (1955), *The Mask of Sanity*, St. Louis: C. V. Mosby and Co.
2. Davitz, J. R. and Davitz, L. J. (1967), *A Guide for Evaluating Research Plans in Psychology and Education*, New York: Teachers College Press, Columbia University.
3. Devlin, P., *The Enforcement of Morals*, Oxford Paperbacks, Oxford University Press, London, Oxford, New York, 1965.
4. Erikson, E. H. (1968), *Identity, Youth and Crisis*, W. W. Norton and Company, Inc., New York.
5. Erikson, E. H. (1964), *Insight and Responsibility*, W. W. Norton and Company, Inc., New York.
6. Erikson, E. H., *The Young Man Luther*, W. W. Norton and Company, Inc., New York.
7. From, E. (1946), *Escape From Freedom*, Avon Books, New York.
8. From, E. (1947), *Man for Himself*, Fawcet Publications, New York.
9. From, E. (1955), *The Sane Society*, Fawcet Publications, New York.
10. From, E. (1968), *The Revolution of Hope, A National General Company*, New York.
11. Fuller, L. L., *The Morality of Law* (Revised edition); Yale University Press, New Haven and London.
12. Goffman, E. (1959), *The Presentation of Self in Everyday Life*, Penguin Books, Harmondsworth.
13. Gordon, J. S., *Who is Mad? Who is Sane?* R. D. Laing: In Search of a New Psychiatry, »Atlantic« (8 Allington Street, Boston, Mass. 02116), January 1971.
14. Goričar J., *Oris socioloških teorij behaviourizma*, Zbornik znanstvenih razprav pravne fakultete XXXIII, Ljubljana, 1968.
15. Hart, H. L. A. (1962), *Law, Liberty, and Morality*, Stanford University Press.
16. Hyde, M. O., *Mind Drugs*, Pocket Books, New York, 1969.
17. Jung, C. G. (1958), *Psyche and Symbol*, Doubleday Anchor Books, New York.
18. Jung, C. G. (1968), *Analytical Psychology, Its Theory and Practice* (Tavistock Lectures), Random House, New York.
19. Laing, R. D. and Esterson, A. (1964), *Sanity, Madness and the Family*, Penguin Books, Harmondsworth.
20. Laing, R. D. (1961), *Self and Others*, Penguin Books, Harmondsworth.
21. Laing, R. D., *The Politics of Experience, The Bird of Paradise*, Penguin Books, Harmondsworth.
22. Laing, R. D., *Knots*, Penguin Books, Harmondsworth, 1971.
23. Laing, R. D., *The Divided Self*, Penguin Books, Harmondsworth.
24. Mannheim, H. (1965), *Comparative Criminology*, Routledge, London.
25. McClelland, D. C. (1961), *The Achieving Society*, D. Van Nostrand Co., Inc., Princeton.
26. Menninger, C. (1968), *The Crime of Punishment*, New York, The Viking Press.
27. Pinto R. et Gravitz M. (1967), *Méthode des sciences sociales*, Paris, Daloz.
28. Russell, B., *The Basic Writings of Bertrand Russell*, Simon and Shuster, New York.
29. Russell, B., *History of Western Philosophy*.
30. Skinner, B. F., *Beyond Freedom and Dignity*, 1971.
31. Skinner, B. F. (1965), *Science and Human Behaviour*, The Free Press, New York.
32. Szasz, T. S. (1970), *The Manufacture of Madness*, Dell Publ. Company, New York.
33. Szasz, T. S., *The Myth of Mental Illness*, Holber and Harper, New York.
34. Szasz, T. S. (1965), *Psychiatric Justice*, Collier Books, New York.
35. Szasz, T. S. (1963), *Law, Liberty and Psychiatry*, Collier Books, New York.
36. *To Establish Justice, To Insure Domestic Tranquility* (The final report of the national commission on the causes and prevention of violence), The New York Times, New York.
37. Tofler, A. (1970), *Future Shock*, Bentham Books, New York.
38. Wright, D. (1971), *The Psychology of Moral Behaviour*, Penguin Books, Harmondsworth.

UDC: 343.9

The New Perceptions of Criminology, its Role and its Basic Principles

by Boštjan Zupančič, Graduate at Law, Faculty of Law, Ljubljana

The author deals with the question of gnoseological core and consequently the principal action orientation in criminology. He presents an outline of the new ideas in socially orientated psychology represented in the theoretical evolution from E. Fromm to R. D. Laing, E. H. Erikson, T. S. Szasz, and B. F. Skinner. This orientation in his opinion is compatible with the general orientation of dialectical materialism. It leads therefore towards a distinctly revolutionary orientation of social sciences, notably criminology.

This criminology would have a critical relationship towards society as a whole and specially towards the political structure and would actively participate in the oncoming transformation and the

change in the quality of the present value structure of consumer society in the new morality of aspiration.

As for the criminality itself he holds the viewpoint that it is a function of society's incoherencies and can therefore be abolished only as a byproduct of some basic change in the society. Consequently the role of criminology primarily is to participate from its own standpoint in the transformation of society pointing to the criminality as a symptom and index of the need for change. It is essential that criminology does not help to suppress this role of criminality. Only secondary is the function of criminology to soothe the individual and more general problems stemming out of social pathology.